

MUSEU DE LA MARINA
DE VILASSAR DE MAR

ELS QUADERNS DE SINGLA DURES

Octubre de 1992

Suplement n.º 3

La devoció en els goigs mariners

Preàmbul

La mar ha estat, al llarg de la història, una preocupació constant per als navegants. La maregassa ja devia tenir obsessions als mercaders fenicis, rodís i focús que feien cap a l'altra banda de la Mediterrània a encolomar rampoines als ingenus pobladors d'Ibèria. La intervenció de les divinitats maresses era cabdal. D'elles depenia en bona part l'èxit de les travessies. I així ha estat fins fa relativament poc. En èpoques anteriors en les que es desconeixia la meteorologia hom havia de confiar en l'habilitat del patró de torn. Tots els fenòmens tenien un origen sobrenatural. De res no servien les diferents densitats de les masses d'aire si Eol tenia la caixa dels vents oberta de bat a bat. La nuvolada paria centaures mentre la farga d'Hefest no s'hi veia de feina llampegadera. Entorn d'aquesta fenomenologia i de l'evolució de la mentalitat s'anà generant tot un vessant peculiar de la religiositat popular que incloïa des de rituals propiciatoris fins a vots de reconeixença. Des del panteó grec als nostres dies els déus han anat canviant, però no llur funció.

I els navegants, amb l'ànim de tenir els sants de cara, no han planyut en himnes exaltant llurs glòries, des que començaren a viatjar per mar. Del fecund contacte amb els egipcis, els grecs ens han deixat un testimoni interessant. Es tracta d'uns himnes destinats a ser cantats o recitats en ocasió de les festes d'Isis, protectora dels navegants. És el que els especialistes anomenen «aretologies». Dels pocs que se n'han conservat gairebé tots presenten la particularitat de ser escrits en primera persona i per tant, en boca de la deessa que es canta les pròpies excel·lències. D'entre tots, n'hi ha quatre,

gravats als murs d'un temple d'època ptolemaica per un tal Isidoros, que a diferència d'altres existents són escrits en segona persona i per tant en actitud suplicatòria. Del primer himne, en voldríem reproduir la part que considerem més significativa i que, més o menys, diu així:

*Tots els mortals que poblen la terra immensa,
Tracis, Grecs, i Bàrbars,
proclamen ton bell nom, venerat per tots
cascun en la seva llengua, a la seva terra,
pels sirians ets Astarté, Artemis, Nanaia
les tribus lícianes t'invoquen Leto, Sobirana,
els Tracis Mare dels Déus,
i els Grecs Hera entronitzada, Afrodita,
prudent Hèstia, Rea i Dèmeter.
Pels Egipcis ets l'«Única» car, tu ets
totes les deesses que invoquen les races humanes.
Senyora, no cessaré de cantar el teu Poder immens,
Benfactora immortal, d'incomptables noms, Iris totpoderosa,
que salva de la guerra a viles i habitants,
homes, dones, hisendes i fillades benvolgudes.
Sien els presoners sentenciats a una mort imminent,
o els turmentats per llargues nits d'angoixa,
aquells qui erren per estranys verals,
i els que solquen la immensa mar de l'hivern,
riscant de negar-se, bandejats de llurs bastiments naufragats
tots se salvaran, si escoltes llurs pregàries.
Acull els meus precs, oh! Única totpoderosa,
apiada't de mi, i allibera'm de sofriments.¹*

1. Corsu, F. Le, Isis. Mythe et mystères, Ed. Les Belles Lettres, Paris 1977.

És evident, doncs, que la deessa adoptava els papers de mitjancera i salvadora de la humanitat. Com ho feia la Mare de Déu en els himnes i textos poètics que sota diverses advocacions es cantaven a la baixa Edat Mitjana. Paral·lelament a la popularitat dels sants que es mantenia de forma convincent gràcies a l'edició d'obres com les *Flos sanctorum* o a les poesies que composaven els propis devots a les divinitats locals. Amb la qual cosa es garantia una continuïtat temàtica.

A la vista d'això no ens ha de sorprendre gens que la Mare de Déu del panteó cristià i la deessa Isis mantinguessin trets comuns. Quan aquesta esdevingué Senyora del Mar, Isis Pelàgia o Isis Pharia no feia més que configurar el model de la que, temps a venir, es convertiria en l'*Stella Maris*. Segles abans del naixement de Crist, els mariners i mercaders del baix Imperi havien propagat el culte d'Isis damunt les lloses dels molls de les costes sirianes, d'Àsia Menor, Grècia i les illes de l'Egeu.²

Quan sant Pau encetà la seva tasca evangelitzadora per totes aquelles regions es topà amb un grapat de santuaris isíacs que ja existien centenars d'anys abans i que li feien perdre la son.

* * *

GOIGS EN LLAHOR

DEL GLORIOS SANT JOAN BAPTISTA

PATRO DE VILASAR DE MAR, BISBAT DE BARCELONA

Puig que'l mateix Salvador
vos proclami! Sant meç gran
donau-me sempre favor
Patro nostre Sant Joan

Quan al·l Maria abraçada
la vostra mare Israel
sent la presència sagrada
del infant que es Rey del Cel,
la gràcia que us santifica
la mosirau de goig saltant:

Causa de grans alegries
lau vostra nativitat
vosre pare Zacarias
la paraula ha recobrat
y canta que del Altíssim
Vos sereu profeta gran:

Deade la tendra infantesa
ja pels deserts habitau
y ali la mes dura esperesa
la cara innocent tractau
predicant la penitència
vosra veu va ressonant:

Vl. Fuit homo missus a Deo.

És la vostra vestidura
feia de pells de camell
y vos cenyia la cintura
al·l una faixa de pell;
sols dels fruits que'l desert
vos anau alimentant: *[seria]*

Annuncian al·l vellemeia
que ja ve'l temps del perill
y a tota ensenyan la ciencia
y la camins de salvació;
la vinguda del Messias
aixís se va preparant:

En les aygues del Jordà
basteja a molta gent
y ali vos en la riu baixà
l'Anell de Déu innocent,
que esborra'l pecats del mon
ali un baptisme de sanch:

Per una dona malvada
un rey pervers seduhit
la vostra lesia sagrada

la servir en un convit;
aquell cas que santí degota
los àngels von coronant:

Tot l'univers fa memoria
del Baptiste y Precursor
y esieu molt ali en la gloria
prop·parent del Redemptor;
vosra festa es de alegria
vosra valiment es gran:

Vilasar que vos venera
de temps antich per Patro
aleixar per vos espera
celesial benedictio;
los qui de cor vos invoquen
moltes gracies logrant:

TORNADA

Puig que'l mateix Salvador
dii que sou lo sant meç gran
donau-me sempre favor
Patro nostre Sant Joan.

Rl. Cui nomen erat Joannes.

OREMUS

Deus que prae se tem diem hunc alitem nobis in beati Joannis navitate fecistis populi tuis spiritualium gratiam gaudium; et omnium fidelium mentes dirige in viam salutis aeternae, per christum dominum nostrum, amen.

Lo Emn. Sr. Cardenal Casanyas, Bisbe de Barcelona, concedeix 100 dies de indulgència als qui devotament canten u oigan cantar u llegeixen aquestes Goigs.

(Es copia literal.)

Barcelona — Imp. de C. Oliviero. — 1903.

GOIGS EN ALABANZA

DELS QUATRE GLORIOSOS MARTYRS

SANT INNOCENCI, SANT REPARAT, SANT MANSUET, Y SANTA ESPÈCIOSA,
dels quals las Santas Reliquias se veneran en la Iglesia de Sant Joan de la
Parroquia dita Vilasar de Baix, d de Mar.

Puig logram vostra presència
Sants Martyrs en Vilasar
Vullaunos de Deu alcanzar
De l'Anima la Innocencia.
De vostre Sant Equadro
Sant Innocenci per Cap
Nos demolra, que be sap
Per l'ofici de Patro:
Ab tan completa absència
Quedam llibres en lo Mar
Vullaunos, &c.

Sant Reparat es prelagi
Del martyri en los rigors,
Que atendra nollres clamors
Per guardarnos de naufragi:
Del Mar, y de la inclemencia
Nos sabrà ben reparar:
Vullaunos, &c.

Sant Mansuet, que segueix
Del Señor lo manó Anell,
Nos inspira, que com ell
En tal virtut resplandeix,
Així ab tota diligencia
Lo procurém imitar:
Vullaunos, &c.

Per logar eha virtut

Tambe'l Patro Sant Joan
Ab lo dit eha mostrau
La divina mansuetud,
De tali Patron la influencia
Nos lo farà conservar:
Vullaunos, &c.

Per corona preciosa
De aquest insigne Equadro
Lliberal fa lo senyó
Nollra a Santa Espècia,
Pera fermos ab la potencia,
Espècia, y elar lo Mar:
Vullaunos, &c.

Tan Divinos beneficis
Desde Roma nos portaren,
Y mes que al or apreciaren
Mariners Nollres Patricis:
Ella es la millor herencia,
Quens podiam aportar:
Vullaunos, &c.

Ella Parroquia devota
Ab tals trefors enriquida
De la terra es provehida,
Y del Mar logra la Flota:
De Pesca te la afluencia
Tot lo de Baix Vilasar:

Vullaunos, &c.
Lo Moro quant acomet,
O lo Mar se encrespa en al,
Vollre fanch mar de corat:
Nos lo posa un Mar de llet:
Contra tota violencia
Nos sabem ben anparar:
Vullaunos, &c.

Tambe l'enemich Cofari
En aque'l Mar arevit
Ha quedat del tot raudie
Devant vostre Santuari:
Temerá a vostra presència
Tut peüll de Terra, y Mar:
Vullaunos, &c.

Lendemá de Sant Joan
Lo nollre primer Patro
Ab igual demostració
Vostre Bella celebrán
Tota la circumferencia
Nos anheia acompanyar:
Vullaunos, &c.

Puig ab tota reverencia
Os delijam celebrar:
Vullaunos de Deu alcanzar
De l'Anima la Innocencia.

Y. Exultabunt Sancti in gloria. R. Letabuntur in cubilibus suis.

ORATIO.

Deus qui nas annua SS. Martyrum Innocentii, & Sociorum ejus solemnitate letificas: concede propitius, ut quorum gaudemus meritis, accendamus exemplis. Per Christum Dñm. nstrum.

R. Amen.

Ab Llicencia: Barcelona, per JOAN NADAL Ellamper, en lo carrer de Str. Ana. Any 1781.

La literatura gogística entorn del panteó mariner data, a casa nostra, del segle XVII i és en realitat força escassa. La seva lectura ens ha permès copsar, al llarg de gairebé quatre segles, un seguit d'aspectes força característics que marquen l'òptica amb la qual s'ha vist la comunitat marinera i els seus neguits. D'una banda, la divisió cronològica ens pot fornir de bell nou aquells textos primerencs que, amb lleugeres matisacions morfològiques i ortogràfiques, es mantenen fins als nostres dies. A més ens han proporcionat informació molt valuosa a l'entorn d'algunes advocacions que, en un moment concret, gaudiren de preferència per part de fidels i que foren substituïdes gradualment per d'altres amb més «grapa» degudament promocionades. Això no obstant, la simultaneïtat de moltes d'elles —algunes compartint fins i tot un mateix altar— ens donen idea de l'abast del panteó mariner del litoral català. Sense oblidar-nos de les que, terra endins, vetllaven per la sort dels navegants.³

Pel que fa a la iconografia dels goigs, hem de dir que —com en el cas de molts textos— ja queda establert de bon començament el model que perviurà fins gairebé als nostres dies. La disposició de la icona central emmarcada per gerros, motius florals, vaixells o altres imatges mostra una composició simètrica que manté una simbòlica idea de triomf usada a bastament. Hem d'admetre, això sí, que malgrat comptades excepcions, hi ha hagut un retrocés qualitatiu pel que fa a la il·lustració dels goigs. La bellesa dels boixos del XVII i del XVIII són ben lluny de la majoria dels gravats

3. Llorens, A., «Els goigs de la Mare de Déu en l'antiga litúrgia catalana», a *Analecta Sacra Tarraconensis*, XXVIII, 1955; Combalia i Prats, Josep-M., «La religió popular a les comarques tarraconines: els Goigs», *Arxiu d'Enografia de Catalunya*, núm. 1, 1982; Morant i Clanxet, J., *Iconografia de Tarragona. Recull de Goigs*, Tarragona 1972.

Goigs a lloança de la Mare de Déu de la Cisa

que es venera
SANT PERE
bisbat de

en el terme de
DE PREMIA
Barcelona

Puis vostre sel ens avisa
ser del lloc enamorada.
Sigueu la nostra advocada,
Verge Santa de la Cisa.

Tot el terme de Premia
es té avui per molt sorita
perquè en ell Déu poderós
un gran tresor li mostrà
i el nostre amor solemnitzà
que és vostra imatge sagrada.

La font de la Cisa es diu
aquell lloc a on va entrar
el bou, i allí va adorar
la magestat que teniu;
ser vostra imatge autoritza
la pastoreta avinada.

Un gran misteri mostreu
vulèr Vós que alis un trobador
i fou perquè tots guesassin
l'aigua que vós ens doneu,
que a tots la set suavitza
puix sou font dolça i gemada.

El terme anà en processó
dues voltes i us portaren
a l'església, puix pensaren

guardar-vos hi amb devoció,
meu vós en l'hora precisa
a la font torment fer esclaia.
Per ser vostra voluntat
prop la font fan la capella
i aquí vostra imatge bella
sempre gustosa ha quedat
a l'altar que us entronitza
amb amor a tot llocada.

Cent de Treix i Vilasar
i d'altres llocs més remots
mostrant-se humils i devots
us venen a visitar;
molts de cors entrocovits
vostre isma celebrada.

Vostre santa intercessió
sovint experimentem,
si a Vós, o Mare, clamem
prest ve vostra protecció,
quan el llamp i el tru ens avisa,
guardem-nos de pedregada.

Cent de mar moltes vegades
que està a punt de naufragar
surt segura de la mar
amb pregàries confides,
La vostra mirada encisa
i la mar s'es encaimada.

Sou remei, o gran Senyora,
en nostres necessitats
i en nostres enfermetats
acudiu a qui us implora;
en tot mal que ens martiritza
sou consol, o Mare amada.

En l'aigua de la font vostra
poderosa us demostreu
perquè amb ella remeieu
tots els mals i la set nostra,
aa, malalt i el qui agonitza
ho pot dir si l'ha gustada.

Premià està premià
tenint a Vós per l'aitona
que les palmes i corons
per Vós sempre han vençut;
Sigueu la nostra divisa
de tots sempre venerada.

TOIRNADA

Puis vostre sel ens avisa
ser del lloc enamorada.
Sigueu la nostra advocada
Verge Santa de la Cisa.

† Pregueu per nosaltres Santa Maria, Mare de Déu.
‡ Perquè siguem dignes de les promeses de Crist.

PREGUEM. Un supliquem, Senyor Déu, que concedis als vostres servents de poder fruit sempre
d'una bona salut espiritual i corporal; i per la intercessió de la benaurada sempre Verge Maria, prop
vostre, al cel, allibereu-nos de les tribulacions de la vida present i feu-nos gaudir de la joia eterna. Per
Crist Senyor nostre. Amen.

del XIX. I no diguem res si els confrontem amb la simplicitat i carrincloneria dels impresos a partir de la segona meitat del nostre segle, llevat d'algunes excepcions. Com si el tractament de la imatgeria popular no requereix bon ofici.

Referint-nos als textos i estudiant-los en un ordre cronològic, haurem d'establir una sèrie de conceptes que faran que en èpoques determinades hi hagi també elements característics determinants. L'ús i l'evolució d'un vocabulari específic, l'aparició de textos metafòrics entorn dels conceptes barca = seguretat, mar = món, naufragi = pecat, port = esperança, tempestes = penes o nord = protecció seran força corrents. En aquest sentit, dins la lírica de parla catalana dels segles XV-XVI trobem, al costat de les narracions hagiogràfiques, alguna obra que pel seu caràcter precedeix o inspira el goig. És el cas del valencià Vicent Ferrandis en la seva obra *Velera nau, tallada en bona lluna*, quan diu:

[...]

*Fon caritat la xàrcia sencera
ab què del tot les veles se sostenen,
i vostre esforç la proa verdadera;
i lo triquet, mijana i civadera
molt clarament per tres virtuts s'entenen.
Lo timoner qui lo govern portava,
l'Esperit Sant era que us instruïa,
que el pròsper vent puix tant en vós bufava,
ab la virtut per tals llocs vos posava
que us feia anar tostemps a bona via.
[...]⁴*

4. Teatre, prosa i poesia del segle XVI. Antologia, a cura de Josep Murgades, Ed. 62-Orbis, Barcelona 1984.

Ja sense deixar aquest tema, podem observar que moltes de les pròpies advocacions marineres tenen en llur apellació un simbolisme semàntic. Així la Mare de Déu del Port de Barcelona (ed. 1688):

*És lo port que vós portàreu
en lo ventre virginal,
per lo qual vos nomenaren
Mare de Déu eternal.*

La Mare de Déu del Castell de Xiva, al País Valencià:

*Castillo sois, y muy fuerte
contra el diablo y su porfia [...].*

La Mare de Déu del Sol de Pont (parròquia de sant Pere de Roda, ed. 1924 a Vic):

*Sou nostre Pont gloriós
que'ns preserva d'anegar
en les ones d'aquest mar
del món que's tant enganyós;
segurs passem, Mare amada,
a nostre Déu i Senyor.*

I la Mare de Déu de Cullera, a la Ribera Baixa:

*Castillo os miro cerrado
desde Vuestra Concepción
á donde con su invasión
entrar no pudo pecado.*

GOIGS DE NTRA. SRA. DE LA GUIA

venerada
en la
capella de Marcús
de la ciutat
de Barcelona

Contarem vostres llors
honorament, Verge Maria,
pregueu per als pecadors,
Verge Santa de la Guia.

Vostre humilitat es mostra
quan l'àngel Sant Gabriel
a vostres plantes es postea,
dient com anici del cel
que tindreu sense dolor,
un fill amb molta alegria.

Deallreu sens detriment
de porosa virginal
un infant sumptuós,
fill del Pare Eternal;
donant de Si resplandors
molts més que l'alta del dia.

Als pastors de las montanyes
achats per l'àngel Sant,
allauden llurs calanys
per adorar vostre infant.
Per hi que podreu pastors,
fau afressa a Maria.

Als tres Reis de l'Orient
vostre, guaita d'una creuella,
a mirar l'Onnipotent
que ha nat d'eterna donzella.
Ofereixen llurs tresors
a Jesús i a Maria.

Ora pro nobis
Santa Dei Genitrix.

Ut digni efficiamur
promissionibus
Christi.

Tingueren gol i dolor
quan pertelleren a Jesús
passat de gran temor
Sant Josep quedà confús.
Però el Temple amb els doctors
el trobava al tercer dia.

La vostra mort fou ditada
l'àngel dels cel·lars,
puix essent de béu esposa
l'alta per els col·locats
en els trons superiors
de celestial Jerarquia.

Sent dels cel·lars emperadora,
la Trinitat es compliu
en curar-nos, Senyora.
Circueix Vós estau
de raig i de resplandors
amb cançons de melodia.

En esta capella santa,
record d'en Bernat Marcús
en la vostra gloria es conta
com del vostre fill Jesús,
una els nostres clausura,
amorosa Mare pia.

Als veles de la Capella
que us apleuen per jurons
i interessen per ella
se desvota el abnegat;
fou la gràcia que llurs cors
us veeixin nit i dia.

En els tramonts i perills
molts propicia l'heu demostrat
ser Mare que heu desallirat
als que estimen com a fills,
Però, altres, sempre amb tal favor
que vostre altor patet sia.

Enlloren en aquesta hora
i en nostra vida mortal,
ja que del món sou Senyora,
quarant-nos de tot mal.
Infàngues en quadres cura
el dolc Sant Nom de Maria.

Guieu tots els caminants
que viatgen per la terra,
domeu purt als navegants,
bonn sou, bon llany la guerra.
Concediu als pecadors
fer del peix abundant trua.

Guardeu-nos de mala sort
i també de tempestats
ens de d'una solada mort
Pex que siguem desallirats
del llamp i dels seus furors
en tot temps i cada dia.

A Vós, Raineta del dia,
dirigim nostres clausura,
donem-nos salut i alegria
i també vostres favors.

ORENUS

Concede nos famulus
tuos, quesumus Domine
tuos, perpetuo mentis et
corporis sanitatem guide-
re, et gloriosae beatae
Mariæ semper Virgini
intercessionem a presentibus
liberari tribuisti, et eter-
na perfrui letitia, Per
Christum Dominum nos-
trum, n. Amen.

L'Eacm. i Revdm. Sr. Arquebisbe-lleche de Barcelona ha conceutit 100 dies d'indulgència en la forma acostumada.

Hi ha exemplars de goigs en els que gairebé tot el text és una clara al·lusió metafòrica emprant termes mariners a l'estil del salm en què David anomena Déu com a «penyal on m'emparo quan les onades de la mort m'envoltaren» (Salm 18, 3). Vegem-ne un parell, pertanyents a dos àmbits geogràfics ben llunyans, encara que ambdós són impresos a Barcelona.

D'entre els goigs escrits en català trobem un bell text dels *Goigs a llaor de Nostra Sra. de la Guia que's venera a la capella de Marcús de Barcelona* (Barcelona, La Hormiga de Oro ed., s/d), del qual reproduïm les tres cobles inicials:

I

*Maria, estrella de pau,
aquesta vida anguniosa
es una mar borrascosa
i el nostra cor n'és la nau;
quan el mal temps serà aquí,
¡pobre nau! ¿qui't salvaria?
doneu-nos llum i bon camí
Verge Santa de la Guia.*

II

*S'alçarà aquell vent traidô
que desperta les onades;
tornarà la tentació
qu'ens perdé tantes vegades;
mes, si a Vos podem vení
ja'l mal vent s'amansiria, &C*

GOIGS DE NOSTRA SENYORA del Port, molt devots.

PER lo que de vos se canta
en la celestí Cor,
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

Cantarem los goigs, Senyora,
com los queus canten al cel,
donantvos la bona hora
com lo Archangel Gabriel,
anunciantvos gràcia tanta,
mercéqueu tant gran fort:
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

Verge, y Mare concebuda
sens peccat original,
y per tal sou vos tinguda
de tothom en general;
y puix que la Iglesia canta
que de vos te tal confort:
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

Es lo port que vos portareu
en lo ventre virginal,
per lo qual vos nomenareu,
Mare de Déu eternal,
lo qui à la mort espanta,
y en los cels eaber no por:
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

Per miraculosa prova,
y per gran traça divina,
vos trobareu à la cova
allí junt à la marina:
baix de la montanya alta,

¶. Dignare me laudare te, Virgo sacrata.

ques de Monjuich per fort:
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

Los miracles que vos feu
als devots, y pelegrins,
rots los vos atorga Déu,
y per ell los Serafins,
devant qui tan se exalta
la vostra singular fort:
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

O dichosa Barcelona,
Llobregat, y Sarrià,
aquí tanta favor dona
la vostra lliberal mar,
de tots encubriu las faltes
tant en vida com en mort:
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

Sou llanterna resplandent
per los pobres navegants,
defensors del turment,
de borrascas, trons, y llamps:
la tormenta nois espanta
sentros vos la guia, y nor:
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

TORNADA.

Puix sou vos la qui esalta
las flors de tant gentil hort:
cantarem, Verge molt santa,
que sou Senyora del Port.

*¶. Da mihi virtutem contra
hostes tuos.*

OREMVS.

Concede, misericors Deus, fragilitati nostra presidium, ut, qui sanctæ
Dei Genitricis memoriam agimus, intercessionis eius auxilio, a nostris
iniquitatibus rejuvamus. Per eundem Christum Dominum nostrum Amen.

Ab llicencia: En Barcelona encals de Antoni Lacavalleria, Any 1688

**GOIGS EN
DEL GLORIOS**
Simon, venerat en
me de la Ciu.

**ALABANZA
APOSTOL SANT**
la Capella en lo Ter-
rít de Mataró.

Puix que devant del Senyor
tenim tant gran Advocat:
ohiu Apòstol Sagrat
los sospirs de nostre Cor.
De Christo foreu Parent
per part de fanch, ditxa illustre!
pero es major vostre lustre
fer Apòstol excellent
Guant vostra llum ardent
al mes ciego pecador;
ohiu Apòstol sagrat &c.
Es indici de Obediència
lo vostre nom de Simon,
deixant per Déu tot lo Mon
sens la menor resiliencia:
Sup rant ab gran paciència
molts treballs per son amor,
ohiu Apòstol Sagrat &c.
La vostra predicació
que de tant gran eficacia,
que de la infernal desgracia
guardà de Egipte vostre coi
Convertint la adoració
dels Idols à un Criador:
ohiu Apòstol Sagrat &c.
De Christo ab la companyia
molts prodigis advertiu,
vehent à Lazaro viu,
y al Esperit Sant queus guia:
O que gracies vos envia
lo Cel ab tant gran favor!
ohiu Apòstol Sagrat &c.
Passa à Persia vostre veu,
quant lo Dimoni adorà
allí, per la audhoritat,
es mut, fuig, may mes fe veu:

O poder de nostre Deu!
ò honra del Redemptor!
ohiu Apòstol Sagrat &c.
Ab miracle tant patent
de Babylonia Rey
à son Regne donà Lley
per convertirse la gent:
Batejant en continent
tots del major al menor,
ohiu Apòstol Sagrat &c.
Dos Magos per profissió
volien ab encantaments
posar forts impediments
à vostra predicació:
Mes ab aquesta hestió
fou contut à ab dolor:
ohiu Apòstol Sagrat &c.
Es Theatro esta Cape ia
de la vostra intercessió,
alcancant a pericli
los queus visiten en ellas
Essentils vos com Estrella;
per Terra, y Mar de esplendor:
ohiu Apòstol Sagrat &c.
Digan allos als ac fests
dels Moros, ja los ferits,
altres baldats, y tullits,
altres dins las tempestats
Infinits atribulats
vos veneran Profectors:
ohiu Apòstol Sagrat &c.
TORNADA.
Puix que sou heil defensor
de pedregada aclamar;
ohiu Apòstol Sagrat
los sospirs de nostre Cor.

OREMVS.

Deus, qui nos per Beator Apòstolos tuos Simonem, & Judam ad agnitionem tui nominis
venire tribuisti, & nobis eorum Gloriam, & proficiendo celebrare, & celebrando
proficere. Per Dominum &c.

Barcelona: Per JOSEPH ALTÈS, Estamper, y Libreter à la Libreria.

III

*Toparem en el rocàm
de les penes de la vida,
sentirem a caure'l llamp
dins la mar esfereïda
més la nit d'aquest sofrí
se'ns farà claror de dia, &C*

En llengua castellana és força il·lustratiu el text dels *Gozos en honor de Nuestra Señora de la Barca que se venera en la villa y puerto de Mugia en La Coruña* (Imp. de L. Tasso, s/d, aprox. s. XIX). Vegem-ne un extracte:

[...]

*Tu barca es seguro
De tranquilidad,
Y en ella embarcados
Podremos bogar.*

*El mar es el mundo,
Naufragio el pecar,
Tu amparo es el puerto
De seguridad.*

*De escollos funestos
Todo lleno está.
¿Quién sin vuestro norte
Los podrá evitar?*

Pel que fa al poeta cartoixà, l'allusió es concreta en una *Canción de Nuestra Señora viniendo en la mar*, on es fa palès tot el repertori allegòric al seu abast:

*Guardad la fusta en que vamos
que es nuestro cuerpo vicioso
deste mar tempestuoso
mundo por do navegamos.
La quilla del sustentar
que es la carne peligrosa
[...]
La proa que es el deseo
[...]
La voluntad que es la popa
...y el piloto gobernar
que es el flaco seso humano
lleve tal tiento en la mano
que la sepa encaminar.
El mástil que es la razón,
de tantas cuerdas asido,
vaya enhiesto, no torcido
no le doblegue la pasión.⁶*

I és que hi ha una pedagogia particular al voltant de l'ús de les icones marineres. L'allegoria dels perills de la navegació ha estat molt útil a l'hora de fer entendre la presència d'esculls que sorgeixen en la penosa ruta de la salvació. L'historiador A. Cabantous esmenta un jesuïta del XVII, Michel Le Nobletz, com a paradigma de l'oratòria inflamada i cate-

Goigs
Mare de Déu
que es venera en la
Basilica de Santa Maria

Per la nostra imatge unida
que ens promet l'eterna sort,
Protegiu la nostra vida,
feu-nos santa nostra mort.

Per la terra assedegada
prega Elias fervorós;
la pregària és escolada
pel vostre cor amorós.
Vós a la terra marciala
li deu un alt més fort;
Protegiu la nostra vida,
feu-nos santa nostra mort.

Arca de la nova aliança
dalt del Mont-Carmel florit;
als cors dones l'esperança
de la fe sou el caliu.
Sou la joia benedida
que ens porta la pau al cor;
Protegiu la nostra vida,
feu-nos santa nostra mort.

De Vós, Simó Sòk rebia
vostre aliança de pau,
qui amb vostra imatge moria
al cel tenia un palau.

¶ Gloria Libani date est ei.

a la
del Carme
seva capella de la
del Mar de Barcelona

Font de bondat que no oblidia,
porteu-nos a l'etern port;
Protegiu la nostra vida,
feu-nos santa nostra mort.

Causa de nostra alegria,
de nostra ànima salut,
aclaru-nos nit i dia
el camí de la virtut.
Rosa d'eterna florida
perfumeu el nostre cor;
Protegiu la nostra vida,
feu-nos santa nostra mort.

I quan l'ànima despresca
sigui del món terrenal,
obriu-nos la llum encesa
d'aquella vida eternal.
Per Vós l'ànima guardada
vegi l'eterna llum d'or;
Protegiu la nostra vida,
feu-nos santa nostra mort.

Per la nostra imatge unida
que ens promet l'eterna sort,
Protegiu la nostra vida,
feu-nos santa nostra mort.

¶ Decor Carmeli et Saron.

OREMUS

Deus, qui beatissimae semper Virginis et Genetricis tuae Mariae singulare titulu Carmeli Ordinem decorasti; concede propitius, ut eiusus bodie commemorationem solemni celebramus officio, eius munus precibus, ad gaudia sempiterna pervenire mereamur. Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. - B. Amen.

(Luz Lucerna Muculorum)

Text: Josep M. Batist Arinyes Música: Miquel Prades Munt, 1901. Orquestració: A. Bellot i Jolió

*Es el mar amargo:
Vos, Virgen, sois mar
De dulzura y gracia
Abismo sin pecar.*

*En esta mar de todos
Han de navegar;
Y en Vos nuestros ojos
Debemos fijar.
[...]*

El tema de la invocació a la Mare de Déu perquè des de la seva poderosa nau salvi del naufragi la dels homes ja ve de lluny.

Els goigs no fan sinó recollir la tradició lírica culta que ja ha inspirat poetes que els han precedit en el temps donant-los un tractament més popular. En llengua castellana tenim els casos interessants de Lope de Vega o de Cristóbal de Castillejo, per exemple. El primer d'ambdós canta a la Mare de Déu en els clàssics termes allegòrics en una de les seves comèdies quan diu:

*Virgen pura, estrella
Norte de la Mar,
Llevadme a la orilla,
Que me voy a anegar,
Pues hecha de soles
La cabeza es
Desta Virgen Santa,
Y estrellas sus pies.
Rayos de sus ojos,
Norte de la mar,
Llevadme a la orilla,
Que me voy a anegar.⁵*

5. Esmentat per J. C. de Torres a «Fe, cultura y entorno geográfico del Santuario de Ntra. Sra. de la Cabeza de Sierra Morena», dins *La religiosidad popular*, vol. III, Ed. Anthropos, Barcelona 1989.

GOIGS A LLAOR DEL

GLORIÓS MÀRTIR SANT CRISTÒFOL

Patró de **PREMIER DE MAR** Bisbat de **BARCELONA**

Premi de Mar us crida,
SANT CRISTÒFOL benamat.
Feu-li prospera la vida,
amb Amor i caritat.

Sant Mateu, de la carrena
que resguarda el nostre pla;
amb la Verge gràcia plena:
de la Cisa, mite erica,
i Santa Anna, avia noble
de Jesús, amat per Vós,
us portem a aquest polle,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

Empreniu joia la via
l'espada i un Nin rosat.
Feu la ruta per mèdia
amb la càrrega, alegre,
Tan bon punt al poble entràveu
van negar-se uns pescadors.
I el primer miracle oltreu,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

Se us alça pret una ermita
en terrenys de can Manent.
Tot el poble la visita,
perquè sou, en tot, clement.
Al devot que amb fe us guarda
li somriu el Ninet ros.
Us venera i se per guarda,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

Premi de Mar creixia
i l'ermiteu reglaria la fa
Vostre mlt la benedictió
i el Nin més clement raia.
Gent del camp us fan ofrenes,
marinera i tendidora,
I els gustos de moltes penes,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

Com empeny per una flama
creix el poble més que abans.
L'estatista dona de fama,
bons pilots i rapistes.
Fan al món la volia entera
retornant el Nin amós.
I l'imatge vostra, austera,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

En tot temps, com a tothora,
Premi, Vós, benedictió,
Consolau a aquell que plora
i al mltidm prouguu.
I la pesta aquí se li nia,
fent el poble sanios.
Que així per a sempre sia,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

El pagès llaura la terra
i la senilia esperança;
El pescador al mar s'aferra
i treballa, confiat...
El profit que aereu obtenen
us el deuen a Vós.
I a donar-vos mercè i venen,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

Mai la fam aquí se estada,
tempestats Vós dispareu,
i la mar esvalada
amb la vostra mlt aplacau.
Premi, geni agredit,
alca els ulls al Nin i a Vós,
oferint-vos bona i vida,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

Un bell dia us elegien
els bons aders per Patró,
puix que creuen i confien
amb la vostra intercessió.
De tot mal camí apartau-los
amb el vostre poder, Vós,
i de mala mort guarder-los,
SANT CRISTÒFOL gloriós!
Premi de Mar us crida...

Premi de Mar us crida
SANT CRISTÒFOL benamat.
Feu-li prospera la vida,
amb Amor i caritat!

V: Justus vi palma florabit. R: Sicut cedrus Libani multiplicabitur.

ORDRE: - Primitus, quodammodo, amplexibus Deo: ut, qui Beati Christophori Martyris sui maxime cultores, intercessionem ejus, laudibus amplexu honorant. Per Ceterum Domini Amen, Amen.

Tro-mi-à de Mar us crida Sant Cristòfol benamat. Feu-li prospera la vida, amb Amor i caritat.

Sant Mateu, de la carrena que resguarda el nostre pla, amb la Verge gràcia plena: de la Cisa, mite erica, i Santa Anna, avia noble de Jesús, amat per Vós, us portem a aquest polle, SANT CRISTÒFOL gloriós!

Música de Mossèn Francesc Baldelló. Lletra de Francesc Mas-Abril. Dibuix de Salvador Moragas.

Amb les degudes llicències.

Edició sota el patronatge de la Parròquia de Sant Cristòfol de Premi i a cura dels "Amics del Goigs"

Juliol de 1951.

Orquestració: Carmona - Barcelona

6. Esmentat per G. Llopart, «De la nave de la Virgen a la Virgen de la Nave», a *Traza y Baza* (2), 1973.

quètica a base de símls marins. Sembla que amb l'ajut d'uns mapes fets per ell mateix, mostrava als parroquians els vaixells que navegaven cap al paradís pilotats amb fermesa per Crist; llur proa era la fe, el timó l'obediència i les veles l'energia de l'ànima. Fins i tot trobava un paper preceptiu per a la bomba de les aigües residuals del fons de les bodegues: el de l'examen de consciència. Aquestes naus transportaven cristians i, alhora, valuoses mercaderies: els dons de l'esperit i la gràcia santificant. Durant la travessia però, alguns vaixells eren ancalçats, assaltats pel pecat; d'altres pertanyien als jueus, als heretges, als pagans i feien trajecte errat. N'hi havia que fins i tot havien de fer front al temporal de l'odi, de l'amor carnal, de la ira; d'altres en fi, topaven amb els esculls que representaven les males companyies, les persuasions i els exemples que calia costejar amb molta cura si es volia evitar el naufragi en una malaurada eternitat.⁷

Es tractava d'un tipus de llenguatge teològic un xic complex per a determinat auditori. Malgrat això, el contingut pastoral mitjançant l'ús d'una terminologia familiar incidia de ple en les comunitats marineres, que d'altra banda gaudien de poca instrucció.

* * *

G O I G S

A LLAOR DE L'APÒSTOL SANT PERE

PATRO DE LA VILA D'EL MASNOU

Príncep de l'Apòstol,
de l'Església bon Pastor:
alguns, sant Pere, advocat
de la nostra població.

Vostre pàtria gloriosa
fou Betulaida, poble hebreu.
Fins a vida treballa
al costat de sant Andreu,
en peccar amb el fillat
en petita embarcació.

Sígnem...

Confessant la vostra fe
a Jesús, fill de Déu viu,
«Vós les claus del cel — digal —
a les mans sempre teniu,
per fer vostra voluntat
com el més suprem censor».

Sígnem...

Per no haver de Vós engany,
el Senyor us va recollir
per tenir-vos de companya
a l'hort de Getsemani,
havent ja presenciat
fins les glòries del Tabor.

Sígnem...

Enmig del major treball,
vostre Mestre prest agraïu:
mes després de castrar el gall,
una culpa greu horribil:
i els ulls vostres han plorat
encont dos rius de dolor!

Sígnem...

Aquí tota us venerem
amb profunda devoció

I amb amor tots practiquem
vostre culte, sant Patró;
puix de Déu sent estimat,
ens fareu d'intercessor.

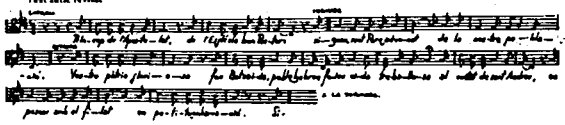
Sígnem...

Nostre vós amb gran anheli
us venera per Patró
i amb els ulls alçats al cel
us demana protecció:
pel Masnou de tots santat
vetlleu en cada ocasió.

Sígnem...

Príncep de l'Apòstol,
de l'Església bon Pastor:
alguns, sant Pere, advocat
de la nostra població.

Tot i vós revistes

Métre: Lléu. Mílet +

Y. Tu es Petrus.

O R E M U S

Deus, qui beato Petro Apostolo tuo, collatis clavibus regni caelestis, ligandi atque solvendi pontificium tradidisti: concede ut, intercessionis eius auxilio, a peccatorum nostrorum oculibus liberemur: Qui vivis et regnas in saecula saeculorum. — B. Amen.

(Amb l'òratori eclesiàstic)

Del punt de vista cronològic, els goigs mariners més antics daten, a casa nostra, de finals del XVII. Del 1663 en destaquen uns: els de la Mare de Déu de la Misericòrdia de Canet de Mar, estampats a Girona per Jeroni Palol i amb text d'«un Fill de dita Vila», qui, amb al·lusió marinera en una de les cobles, es mantindrà encara vigent en successives impressions al llarg d'un segle.

És evident que en les invocacions gogístiques del XVII figurin, al costat dels anhels de la gent de mar, les referències al malson de la pirateria barbaresca. Així, no ens ha de sobtar gens llegir cobles com aquestes:

[...]
*Victorias an de alcançar
 dels Moros, y dels Pagans,
 y tots los seus navegants
 ab bonança en la Mar*
 [...]

pertanyents als *Goigs de Sant Desideri martyr, del qual te lo sagrat cos la vila de Mataró* (Barcelona, Joan Jolis est., 1688), o bé:

[...]
*També l'enemich Corsari
 En aquest Mar atrevit
 Ha quedat del tot rendit
 Devant vostre Santuari
 Temerá á vostra presencia*

extreta aquesta darrera dels *Goigs en alabanza dels quatre gloriosos Martyrs dels quals las Santas Reliquias se veneran en la Iglesia de Sant Joan de la Parroquia dita Vilassar de Baix, ó de Mar* (Barcelona, Joan Nadal est., 1781).

Al segle XVIII el nombre d'exemplars augmenta considerablement, així com també l'alternança de textos en llengua castellana. Paral·lelament a les demandes d'ajut en llurs tràngols, els mariners hi expressen gradualment súplices de caire espiritual en previsió d'una travessia al més enllà:

*Quando los mares sulcamos
 dadnos vientos placenteros
 prosperad á marineros,
 y á quantos os invocamos:
 Hacednos propicio el Cielo,
 y el Mar no nos trate airado.*⁸

El llenguatge emprat va prenent un to més culte, i fins i tot ens trobem amb l'ús de termes il·lustrats manllevats a la mitologia clàssica propis de la moda d'aleshores. És força curiós que ens toquem, per exemple, amb una copla on llegim:

[...]
*De Piloto en mar desecha
 Vos servís al Marinero,
 contra el Argelino fiero
 soys trabuco, alfange, flecha:
 Figuráis assí en verdad
 un Proteo soberano.*⁹

8. *Gozos en alabanza de San Plácido mártir, Protector de la Real Villa de Cambrils* (R. Compte ed., Reus s/d).

9. *Gozos en alabanza de San Feliciano martyr, cuyo cuerpo se venera en el convento de los P.P. Capuchinos de la Ciudad de Mataró* (Bernardo Pla est., Mataró s/d).

7. Cabantous, A., *Le ciel dans la mer*, Fayard Ed., París 1990.

El to agressiu del text que ja té un antecedent ampullós en la copla descriptiva de l'estat de la mar (*Brame el mar con furia loca / dispare con rabia suma, / sus cañones de espuma / [...]*) carrega les tints al pobre sant amb un to belligerant fent finalment al·lusió a una divinitat tutelar del panteó mariner grec.

Per un mateix estil és el següent exemple que diu:

*Soys Divino Palinuro
para el Pobre, que navega,
pues con vuestra ayuda llega,
de cualquier viaje seguro:
Neptuno Sagrado os rinden
las aguas veneración.¹⁰*

En aquest cas, són dues les referències mitològiques. La primera, assimilant el titular dels goigs, en aquest cas el Crist de Lepant, al més hàbil dels pilots de la flota d'Enees. La segona, revestint d'atributs cristians el fill de Cronos en versió llatina. No sempre, els autors de goigs atorguen al tridentífer barbut connotacions salvífiques. En el cas dels *Goigs de Nuestra Señora de Misericordia de Vinaròs* (València, Llib. Martí, s/d) s'esdevé tot el contrari:

[...]
*si Neptuno nos aterra
sois piadosa valedora,
sois, Virgen, la que destierra
las borrascas, bella Aurora.*

Com veiem, n'hi ha per a tots els gustos.

Les al·lusions a la mitologia clàssica són, com dèiem, més habituals en el XVIII. Tant als textos com a les il·lustracions. L'autor dels goigs de Santa Madrona (ed. Joan Piferrer, 1745) no té cap inconvenient a assimilar la santa amb una amazona i atribuir-li les qualitats d'una nimfa lligada al cicle de les estacions i la fecunditat de la terra: Pomona. Així podem llegir:

*Gran defensa en tal Patrona
logra Espanya, y Principat,
mes lliberal que Pomona,
nos dau pluja en sequedats;
libren grans felicitats
Donselles en vostre amor;
oiu Divina Madrona [...]*

D'altra banda, el repertori lexicogràfic es va ampliant paulatinament amb l'ús de metàfores. El sant invocat esdevé aleshores «ancora y Port», «estrella de Mar», «Ull i estela matutina», «llum serena», «estrella del Nort», «Far del navegant», entre d'altres epítets ja d'ús més habitual.

Des del segle XIX fins ben bé els nostres dies, els textos perduren en gran nombre. Variacions sobre un esquema original seran freqüents i observarem a partir d'aquest període la ressenya explícita dels autors dels textos. Els uns faran revisions dels vells i d'altres crearan nous models més d'acord amb la mentalitat del temps present.

El que encara es troba en algun exemplar del XVIII és la variant mètrica de la «codolada».¹¹ Una presència escadussera que ja no es repetirà en el segle següent on el nombre

de goigs creixerà de forma considerable. Aquesta antiga tradició estilística l'hem trobada als *Goigs de la Verge y Martir Santa Reparada que se cantan en lo Convent de Mínims de la Vila de Bagur* (J. Fornés est., Barcelona), invocada molt sovint pels pescadors de corall, i també als *Goigs de Nostra Senyora de Bellula que se cantan en la sua Capella* (Joan Jolis est., Barcelona) i que si bé no es tracta implícitament d'una patrona marinera, el text en fa clara referència:

[...]
*Mar fou, y port que assegura
gran ventura
al Mon tempestats, y guerra
Mar que tots los mals desterra
la fretura,
hils perills de mar, y terra:
Ull, i Estela Matutina
á qui se inclina
y vostre favor implora, &C*

El canvi mental que esmentàvem suau, afectarà òbviamment els motius de les súplices que els fidels elevaran a llurs patrons. Va quedant en segon terme la sol·licitud de suport espiritual i anirà prenent protagonisme la de caire material. Davant la precària existència, el fidel prova de sincerar-se amb la divinitat i no s'arronsa per demanar-li entre dents l'ajuda necessària per arregar la misèria de quatre peixos. I aquest sí que és un fet que trobem no solament en els textos de goigs mariners sinó també en els de patrons de la pagesia. Algunes cobles fins i tot aprofiten l'avinencesa per posar pesca i collites en el mateix cove d'esperança.

Goigs de la
Mare de Déu de la Misericordia
venerada en el seu Santuari de Canet de Mar (Maresme), Bisbat de Girona

*Verge pura que ententes
nom d'amor i de concordia,
amb ulls de misericordia
vostres fills, Mare, mireu.*

*A Déu immutabile, Vos
feru ler molt gran mudança,
puix essau l'Uu de venjança,
de Vos n'auat podau.*
Pate misericordia,
a vostres fills el meu.

*Sem Vos, el món era ple
de misèria i de discordia,
i en la vostra misericordia
la pau i gràcia ens dugueu.*
l'haadada de tot bé
vos, i sempre ens ajudeu.

*A la justicia divina
que fa tremolar el cor nostre
la misericordia vostra
usa, i al perdó la inclina.*
Vostre poder la domina
i el seu regne mitiga.

*Del Rei dels reis asiatiu
a la dreta, oh clara Rosa,
i d'indomada persona
el dol, càrrec carreu.*
Misericordia teniu
de tots, i per tots preguem.

Amb ulls...

*Les misericordies grans
que del cel baixen al món
de vostre amor, cor són
i pausen per nostres mals.*
Tot el cor als cristians
obriu sempre, i mai tanquiu.

Amb ulls...

*Sou tota ulls per descobrir
els mals i peus mostrades,
i en la vostra misericordia
vos tot cor per compadir;*
i per poder-les guarir
les vostres mans allargueu.

Amb ulls...

*En vostres braços muren
releuats per a abracar nos;
per misericordia dar nos
les mans obertes ruben;*
perquè segurs estiguem
bondatosa, ens abrigueu.

Amb ulls...

*Misericordia troba
Canet en Vos, puixades
quan nostra mèl pedrega
de pesta i fam la guarda,*
i en sequedat, nos talleu,
pluja abundat la doneu.

Amb ulls...

*Vost Canet les arenar
davant de Vos, nit i dia,
una llum, oh Mare, pa,
i vostra fesa guarda.*
Per l'atona us va aclamar,
i ser tal manifestau.

Amb ulls...

*Misericordia abundosa
logra amb molta freqüència
els cristians a presència
de vostra imatge fàmena.*
Vos no sàneu negar cosa,
i els favors multiplicau.

Amb ulls...

*Efecte molt singular
de misericordia vostra
ser dels nostres alçats,
als malalts sabí donar,
als alligats consolar,*
i a tota de peccat guardeu.

Amb ulls...

*Vostres ulls gireu, Senyora,
puix són misericordiosos,
correu els nostres plorons
en tot perill i a tota hora;*
de misericordia vostra
en vida i en mort segueu.

Amb ulls...

*Verge pura que ententes
nom d'amor i de concordia,
amb ulls de misericordia
vostres fills, Mare, mireu.*

V. Una preu nobis, sancta Dei Genetrix. U. Un digni efficiant promissionibus Christi.

OREMUS

Deus cuius misericordiae non est numerus, cunctis nobis, sanctissimam virginem, Filia dei, Mariam intercedant, ut boni largier
in terra, et gloriam canticis incrementum in caelis. Per Christum Dominum nostrum. Amen.

Lletra i música popular
(Amb l'Uu, me referencieu)

10. *Gozos que se cantan, a la prodigiosa imagen del Santo Christo que se venera en la Iglesia Cathedral de Barcelona* (P. Escuder est., Barcelona s/d).

11. Comas, A., *Història de la Literatura Catalana*, vol. IV, cap. V, Barcelona 1964-1972.

A la comarca de l'Alt Empordà, els goigs de santa Elena són prou eloqüents quan diuen:

[...]

*Desde la vostre Capella
mirau tots los Pescadors,
Junt ab beneyt sant Pere
siaulos Intercessors
que traguen peix abundant
perque siau mes honrada.*¹²

Amb termes afins, els pescadors del Maresme invocaven, entre d'altres, a santa Victòria:

[...]

*Ja que set Donas pescàu
del Baptisme ab los filats,
los Pescadors affectats
tingan pesquera fassau;
Perque de tots festejada
siau ab major amòr.*¹³

Al Tarragonès fan extensiu el prec, com dèiem, a tota mena de plagues:

[...]

*Logra el Malalt la salut,
la bonança el Navegant,
lo Pagès pluja abundant
si à vostra Capella acut.*¹⁴

De la mateixa manera que parlàvem del manteniment d'uns textos-patró al llarg dels anys, trobem també uns gravats que esdevindran clíxés per a una determinada advocació. I no solament marinera, encara que originalment ho sigui, sinó que s'aprofita indiscriminadament. Per exemple, la icona de la santa amb la palma del martiri i el vaixell solcant les aigües com a teló de fons el trobem tant a santa Cristina o santa Victòria com a santa Afra de Ginestar, santa Fe, santa Magdalena o santa Brígida. I trobem el mateix cas en la versió masculina d'aquest tema iconogràfic, llevat del velar: ocorre amb sant Julià, sant Menna, sant Simfonià o sant Urbà, entre molts d'altres.

En el cas de bisbes santificats, tret de sant Elm que porta el vaixell característic, trobem un estereotip que tant ser-

12. Goigs en alabansa de la gloriosa emperatris Santa Elena venerada en la capella de Santa Creu, situada en la Muntanya de Sant Pere de Rodas, terme de la Selva de Mar (J. Bró est., Girona s/d).

13. Goigs en alabansa de Sta. Victòria martyr, ques cantan en la Yglesia de Sant Pol de Mar, Bisbat de Girona, en la qual des del mes de Maig de 1730 se veneran sas Sagradas e Insignias Reliquias (J. Suria est., Barcelona s/d).

És interessant remarcar la importància dels textos que encapçalen alguns goigs. Pel que són com a font d'informació, ja que en ocasions desvetllen dubtes entorn d'alguna dada concreta i en d'altres reafirmen suposicions fins aleshores per contrastar.

14. Goigs en alabansa de Ntra. Senyora de Lorito, venerada en la sua ermita situada en lo Terme de la ciutat de Tarragona (Josep Barber est., Tarragona 1750).

GOIGS A LLAOR DE LA MARE DE DÉU DEL VILAR

que es venera en el seu Santuari de BLANES (Bisbat de Girona)

Ajudeu de nit i dia
als devots de vostre Altar.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Fes del Cel escolta afressa
la que a Vós Déu envia,
l'Àve de bonança plena
que l'Arcàngel en partí.
Responguereu que let ala
bet al que Vós volguis moure
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Dels Blanes i a esvareix
sota la gràcia i sota el sol,
Vós poseu del Cel la marca
en el fons de cada cor.
Mal cap llum se n'extingia
per la fe que en Vós posa.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Com en far en la tempesta
contínu al·luagants
i posen llum sota en festa
si no llumquen aplacants.
Són llumena i cel·lita
sota qui llumquen nosa vella.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Danceu sota a la collita
i vetlleu pels terrassans.
Si el pagès en necessita
posu el cor en vostres mans.
Reina sota de pagèsia
amb nosa fe en vostra mà.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

La comarca que us venera
us invoca amb cor senall,
perquè aux la mitjanera
entre el món i el vostre Fill.
Cum manna que Déu envia
dons del Cel feu davallar.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Al capçal sota a tuthora
del malalt i l'altit,
consolant al cor que plora
i us recuria enforçat.
Són present en l'agonia
del qui amb Vós al Cel se'n va.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Com Jesús, dintre la terra
sepultada llavor estat,
trouant d'oli i gresca
cosu Vós ben rescatat.
Amb nosa glòria us envellit
l'esper que no us oblidat.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Vostre ajut i vostra glòria
dient crutament d'els cors.
Dels Blanes la noble història
segellu amb fets d'ors.
Si la fura sa paragona,
Vós sou Mare en perdonat.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Us replica aquesta terra
que la guarden del pecat,
de fam, de pesta i de guerra,
del llamp i de tempestat.
De tots mals, Verge Maria,
vulguem-nos a tots guarir.
Danceu-nos goig i alegria
Mare de Déu del Vilar.

Vostre amorosa intenció
ens fau el vostre nosa clor,
Sopora la nostra adormida,
Mare de Déu del Vilar.

X. Ora pro nobis, Sancta Dei Genitrix

B. Ut digni efficiamur promissionibus Christi

ORÉAUS: Concede nos famulas tuas, quatenus, Domine Dea, perfrui mentis et corporis sanitatem ponde et obsequio Beatae Mariae semper Virginis intercessionem, a precibus liberari cristiani et aeterna perfrui letitia. Per Christum Dominum nostrum. B. Amen.

(amb lletres estilitades)

veix per a sant Magí, sant Nicolau, sant Oleguer o sant Pacià, com per a sant Palladi o sant Víctor. El fet tal vegada més curiós és que les melodies estampades al dors dels goigs del panteó mariner són gairebé inexistents tot i ser un element d'incorporació tardana. Els exemplars en els quals s'ha mantingut la transcripció musical són relativament moderns —del nostre segle—, i més si tenim present que l'origen dels goigs era el de ser cantat.

La tradició del goig cantat és cada cop més excepcional i la conservació de la pràctica és gairebé tasca d'investigadors.

Avui dia, les descendents de les besàvies que s'aplegaven per cantar els goigs es deixen captivar per altres melodies. Curiosament amb lletres no gaire allunyades d'aquelles belles metàfores amarades de simbolisme mariner: «Ensenya'm a ballar: sóc una barca sense oceà, una vela sense vent i vull algú que em salvi». El cert, però, és que ara ho cantusseja una moessa sensual de veu densa que a sobre ho fa en anglès i a ritme de *reggae*. I és que ben mirat, ni els goigs se salven de la pols del temps que, irreverent, s'abat al seu damunt.

MÀRIUS ARMENGOU I SCHUPPISSER